

Kiss Anna¹ – Segedi Gergő²¹ Károli Gáspár Református Egyetem² Károli Gáspár Református Egyetem

A mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy, valamint a tudatos médiahasználat oktatásának helyzete és szerepe a magyar közoktatásban¹

A média folyamatosan jelen van az életünkben, használjuk a munkához, a szórakozásban, az oktatásban, az élet minden területén. Tudatosan használjuk? Vajon minden korosztály tudatosan használja? Az iskolában megtanítják a tudatos médiahasználatot a diákoknak? Egyáltalán mit értünk ma hazánkban médiaoktatáson? Ezek a kérdések adták munkánk kiindulópontját. A dolgozat két nagyobb tematikus egységre oszlik. Az első egységben a Nemzeti Alaptanterv médiaoktatásra vonatkozó részének rövid tárgyalása után következik az a rész, amelyben a médiatudatosság tárgykörét, a hazai médiaoktatás helyzetét, valamint a fiatalok médiahasználati szokásait vizsgáltuk meg. A második tematikus egységben egy általunk elvégzett kérdőíves felmérés eredményeit taglaltuk, és próbáltunk azokból releváns következtetéseket levonni. Bár nem volt lehetőségünk reprezentatív felmérés elvégzésére, ennek ellenére úgy gondoljuk, hogy ez a vizsgálat így is értékes eredményekkel szolgált.

Nemzeti alaptanterv

A mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy megalapozójának lehet tekinteni Bölcs Istvánt, aki a filmesztétika oktatásának kidolgozója volt, amelyhez középis-kolás tananyagot és oktatási módszereket készített (Ábel Péter, 1971). A Nemzeti alaptanterv a jelenlegi magyar közoktatás egyik legfontosabb alapdokumentuma, amely tartalmilag szabályozza az oktatás menetét, célját, szemléletét és a főbb fejlesztési területeket. A közoktatás tizenkét évét tartalmi szakaszokra bontja, és meghatározza, hogy egy-egy szakaszban meddig kell eljutni, és ezalatt milyen fejlesztési feladatokat kell megvalósítani. A Nemzeti alaptanterv 2003 óta kilenc kulcskompetenciát is meghatároz, ezek az egész Európai Unióra érvényesek, mivel 2000-ben Lisszabonban döntöttek erről az Európai Unió állam- és kormányfői (Kovács, 2014). Az első Nemzeti alaptanterv

¹ A dolgozat a XXXIV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Tanulás- és tanításmódszertani – Tudás-technológiai szekció Informális és non formális oktatás módszerei tagozatban II. helyezést ért el. Téma-vezető: Prof. Dr. Sepsik Enikő.

1995-ben (31/1994. [III. 12.] Korm. rendelet) lépett életbe Magyarországon, ebben jelent meg először a Média és mozgóképkultúra részterület, majd 2003-ban (243/2003. [XII. 17.] Korm. rendelet) és 2007-ben (202/2007. [VII. 31.] Korm. rendelet) jelent meg újabb kiadás. A jelenleg is érvényes NAT 2012-ben (110/2012. [VI. 4.] Korm. rendelet) lépett hatályba, a legújabb alaptanterv-tervezet bevezetésére 2019 szeptemberében került volna sor, ez azonban nem történt meg.

A kilenc kulcskompetencia közül a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgy többet is kellőképpen tud fejleszteni. Leginkább az anyanyelvi kommunikáció (pl. különböző médiaszövegek feldolgozásával és azok megvitatásával), a szociális és állampolgári kompetencia (pl. a témához kapcsolódó filmek ismertetésével, elemzésével és megvitatásával), a digitális kompetencia (pl. az internet és az új média témakörében tartott órákkal, illetve a kritikai gondolkodás fejlesztésével) és az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség (pl. a filmtörténet korszakainak megismertetésével) fejleszthető a tárgy keretein belül (Hartai, 2018). Ezen kulcskompetenciák azért szükségesek a diákok számára, mert ismeretük által gyorsabban képesek alkalmazkodni a modern világ változásaihoz, sőt hatással is lehetnek ezekre a változásokra.

Médiatudatosság

A 20. század végétől kezdve folyamatosan nő az információ mennyisége és az információt közvetítő csatornák száma is. Ez egyre nagyobb kihívást jelent mind a fiatal, mind az idősebb generáció számára. Az idősebbeknek az igazi kihívást a tempó felvétele jelenti, ami a fiatalabbaknak „digitális bennszülöttségüknel” fogva nem okoz gondot. Napjainkban a legnagyobb – és egyben a legfontosabb – kihívást a média kritikus szemlélete okozza. A tudatos médiahasználatra nemcsak az idősebbeket, hanem a fiatalokat is oktatni kell. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a 2003-as Nemzeti alaptanterv óta szerepel a médiatudatosság a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy leírásában, a 2012-es Nemzeti alaptantervben pedig már önálló fejlesztési területként is megjelenik. 2013-ban egyébként az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet *Médiatudatosság az oktatásban* címmel konferenciát is szervezett.

Mi a médiatudatosság és miért fontos?

A média-írástudás többet jelent (több írástudást fog át), mint az IKT (információs és kommunikációs technológiák) ismerete és használata, magában foglalja az írás, olvasás és számolás mellett a megszerzett információk kritikus kezelését, a keresési stratégiák alkalmazásának készségét és természetesen a digitális írástudást is (Gilster, 1997). A fiatalok körében a digitális képességek különböző szintje, vagy annak az esetleges hiánya és a digitális eszközök minősége egyenlőtlenségeket eredményez (Nagy, 2016).

A tudatos médiahasználó ember főbb jellemzői²:

- Képes a valóság és a fikció megkülönböztetésére.
- Tisztában van a különböző médiatartalmak működési mechanizmusával, ezek terjesztésének és gyártásának módjával és céljával.
- Tisztában van azzal, hogy a valóság ábrázolásának különböző szintjei vannak.
- Különbséget tud tenni a valódi és a fizetett promóció között.
- A reklámokat kritikus szemmel nézi, és tisztában van azzal, hogy műsorokon belül is találkozhat velük.

² Médiatudatosság. *Médiatudor*, <http://www.mediatudor.hu/mediatudatosság.php> Utolsó letöltés: 2018. 10. 15.

- Tisztában van azzal, hogy a hírek mögött is állhatnak gazdasági és egyéb érdekek.
- Képes arra, hogy tudatosan megindokolja, miért néz egyes műsorokat.

Ezek a jellemzők mind elengedhetetlenül fontosak ahhoz, hogy valakiből tudatos médiafogyasztó válhasson. Ez egy nagyon összetett magatartási forma, és nagy odafigyelést és fegyelmet igényel a belsővé tétele.

A Médiatudatosság az oktatásban konferencia

2013-ban az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet szervezett Budapesten egy konferenciát, amely a *Médiatudatosság az oktatásban* címet kapta. Ennek a konferenciának az előadásait egy konferenciakötetben ki is adták (Pálfi, 2013). A konferencia a médiatudatosság témakörére koncentrálnak mutatott be olyan jelenségeket, amelyek meghatározzák a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásának helyzetét. Ebben a fejezetben foglaltuk össze a konferencián elhangzottakat, kiemelve a fontosabbnak vélt előadásokat. Fontosnak tartottuk, hogy dolgozatunkba bekerüljön egy összefoglaló a konferenciakötetről, mert ezáltal érthetőbbé válik a kérdőívünk, emellett ismertethetjük a médiaoktatással, valamint a médiatudatossággal kapcsolatos problémákat is.

Horváth Zsuzsanna előadása *A médiatudatosságra nevelés* címet viselte. Főleg arra hívta fel a figyelmet, hogy a médiatudatosság az oktatás minden szintjén fontos és releváns, és hogy igen erős a médiatudatosság keresztntantervi jelenléte. Hangsúlyozta az IKT-eszközök fontosságát, valamint azt, hogy ezeknek az eszközöknek mindenhova el kellene jutniuk.

Balatonai Mónika *Közös felelősség – tudatos és felelősségteljes fiatalok a világhálón* címmel tartott előadást. Megállapította, hogy a fiatalok elsősorban az internet, azon belül is a közösségi média segítségével alkotnak csoportokat, csökkent a család és a televízió szocializációs hatása. Szerinte a tiltás nem jó megoldás a probléma kezelésére, inkább a tudatos médiahasználatra való nevelés lenne célravezető, és erre a tanároknak és a szülőknek egyaránt törekedniük kellene.

Aczél Petra előadásában, mely a *Médiaműveltség* címet kapta, kifejtette, hogy kétféleképpen lehet tekinteni a médiatudatosságra, alapvető jogként vagy speciális tudásként. Aczél Petra szerint csak úgy lehet hatékonyan tudatos médiahasználatra nevelni, ha az előbbi megközelítést alkalmazzuk.

László Miklós előadásából azt tudhattuk meg, hogy a diákok mennyire tartják hitelesnek a különböző forrásokból érkező információkat. Kiderült, hogy azok a diákok, akik már részesültek médiaoktatásban, vagy tanultak már a hitelességről, nagyobb valószínűséggel hisznek a tanáraiknak, és sokkal kritikusabbak az információforrásokkal kapcsolatban.

A konferencián előadott a médiaoktatás területén méltán ismert, Balázs Béla-díjas filmrendező, Hartai László is. Muhi Klárával közösen írták meg a *Mozgóképkultúra és médiaismeret I-II.* című tankönyvet, amely a mai napig használatban van a közoktatásban. *A médiaoktatás a formális oktatásban* címmel tartott előadást, amelynek az alapja az EMEDUS projekten belül 2012/2013-ban elvégzett európai uniós kutatás. A kutatás három fő kérdésre épül: 1. Hogyan jelenik meg a médiaoktatás a 27 európai tagállam nemzeti tanterveiben, támogatva a médiaműveltség fejlesztését? 2. Melyek a kimeneti követelmények, és milyen értékelési eljárásokkal mérik a médiaoktatás eredményességét? 3. Hogyan képezik napjainkban a médiatanárokat szerte Európában? Az előadó az Európai Unió országait a médiaoktatás szempontjából három csoportra osztja (határozatlan-defókuszált, vegyes fókuszú, fókuszált), Magyarország a fókuszált csoportba tartozik. Végül Hartai László megfogalmaz néhány következtetést: a média tantárggyal kapcsolatos döntések iskolai szinten születnek meg, a keresztntantervi

hatás miatt nem kap elég figyelmet és támogatást a médiatanár-képzés, egyre inkább gyakorlativá válik a médiaoktatás, a filmoktatásnak nagy a szerepe, nem elég magas a presztízse.

A konferencia nagyon aktuális és égető problémákkal foglalkozott, amelyek egy része a mai napig megoldatlan. Az új Nemzeti alaptanterv tervezetének megjelenése óta újra kérdésessé vált a médiaoktatás szerepe, mivel a tervezet a szabadon választható tárgyak közé sorolja a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgyat. A konferencián elhangzottak viszont arra hívták fel a figyelmet, hogy mennyire fontos a tudatos médiahasználat és annak oktatása, hiszen a médiatudatosság nem az ember veleszületett képessége.

A fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata

2013-ban a Pécsi Tudományegyetem két kommunikációkutatója készített egy tanulmányt, amely *A fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata* címet kapta (Guld és Maksa, 2013). A kutatásban 33 dél-dunántúli középiskolás és 34 egyetemista vett rész. A középiskolások életkora 15 és 19 év között volt, az egyetemisták életkora pedig 19 és 23 között mozgott. Ez a 67 fiatal adta a főmintát, de volt 16 hátrányos helyzetű és 22 roma fiatal is, ők alkották az almintát.

A középiskolások medianaplóit 14 kategória alapján elemezték a tanulmány készítői:

- 1. Napi összes médiahasználat időtartama: A válaszok alapján átlagosan 4–6 órát töltenek el valamilyen médiaeszköz használatával a fiatalok.
- 2. A nap során használt médiumok: A legtöbben az internetet és a telefonjukat használták. Kétharmaduk nézett tévét, egyharmaduk hallgatott rádiót vagy játszott. Egy-egy diáknál előfordult a plakát és a szórólap is mint médium.
- 3., 4. Leggyakrabban/legtöbbit használt médium, Legritkábban/kevesebbet használt médium: Legtöbbit az internetet és a telefont használták, míg legkevesebbet a nyomtatott sajtót.
- 5. Aktív médiahasználat: Szinte minden médiumot használt valaki aktívan.
- 6. Háttér-médiahasználat: Majdnem mindenkinél megfigyelhető volt a háttér-médiahasználat (főként zenehallgatás és tévézés).
- 7. Multitasking: A diákok több mint felénél megfigyelhető.
- 8. Tudománnyal és ismeretterjesztéssel kapcsolatos vélemény, állásfoglalás: Csak két naplóban volt ehhez a kategóriához információ, egy esetben ismeretterjesztő műsorok nézése és mindkét esetben tudományos könyvek olvasása.
- 9., 10., 11. Reflexiók a saját médiahasználatra, Megfogalmazott tanulságok a saját médiahasználatra vonatkozóan: Az írások körülbelül felében volt valamilyen önreflexió, és ezek általában a zenehallgatáshoz kapcsolódtak, de volt néhány olyan megjegyzés is, amely médiakritikának tekinthető. Tervezett változtatást senki sem fogalmazott meg.
- 12. A médiahasználók médiumfogalma: Konkrétan egy medianaplóban sem esett szó a naplóíró médiumfogalmáról, de közvetett módon kiderült, hogy mit gondolnak a diákok. A legtöbben a technikai eszközöket tekintik médiumnak.
- 13., 14. Extrém médiahasználati szokások, Altruizmus, reflexivitás (visszahatás) a médiahasználatban: Nem volt olyan diák, akinél megjelent volna az altruizmus, és extrém médiahasználatra is csak két napló utalt. Az egyik ilyen naplóban az iskolai csengőt médiumnak tekinti a diák, a másik arról számolt be, hogy szinte egész nap zenét hallgat.
- +1. A médiahasználat helye: Három fő helyszín figyelhető meg: otthon, iskola és a kettő között megtett út.

A középiskolásokkal készített interjúknál is ez a 14+1 pont volt az alap. Több érdekes dolog is kiderült az interjúkból. A diákok általában jóval alábecsülték a médiafogyasztással töltött idejüket, ez valószínűleg azért történhetett meg, mert számukra ez már rutinná vált. Az első három helyre a telefon, a számítógép és a televízió került, de a televízió főként csak háttérmédiumként volt jelen. Sok diák önálló médiumként tekintett az internetre. Leginkább a számítógépet használják aktívan a diákok, de jelentős részük semmilyen médiumot nem használ aktívan, a háttér-médiahasználat és a multitasking kezd általánossá válni. A középiskolásokat megdöbbenette, hogy valójában mennyi időt töltenek médiahasználattal, de nem tudnák az életüket elképzelni a média nélkül, éppen ezért nem is tartják károsnak a médiafogyasztási szokásaikat (Guld és Maksa, 2013).

Összességében a tanulmány arra világít rá, hogy milyen óriási szerepet tölt be a média a fiatalok életében. Szinte reggeltől estig, a nap minden órájában használnak valamilyen médiumot, akár otthon vannak, akár az iskolában. Ezt támasztja alá az is, hogy a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 adatai szerint a fiatalok (15–29 éves korosztály) három fő tevékenységkörrel töltik a szabadidejüket: internetezéssel, tévénézéssel és barátokkal (Nagy, 2016). Annak ellenére, hogy minden nap használják a különböző médiumokat, a fejükben mégis kicsit zavarosak a médiával kapcsolatos fogalmak, és annak sincsenek teljesen a tudtában, hogy egy nap mennyi időt töltenek el médiahasználattal.

A diákok általában jóval alábecsülték a médiafogyasztással töltött idejüket, ez valószínűleg azért történhetett meg, mert számukra ez már rutinná vált. Az első három helyre a telefon, a számítógép és a televízió került, de a televízió főként csak háttérmédiumként volt jelen. Sok diák önálló médiumként tekintett az internetre. Leginkább a számítógépet használják aktívan a diákok, de jelentős részük semmilyen médiumot nem használ aktívan, a háttér-médiahasználat és a multitasking kezd általánossá válni. A középiskolásokat megdöbbenette, hogy valójában mennyi időt töltenek médiahasználattal, de nem tudnák az életüket elképzelni a média nélkül, éppen ezért nem is tartják károsnak a médiafogyasztási szokásaikat (Guld és Maksa, 2013).

Összegzés

A két tanulmány is a tudatos médiahasználatra hívja fel a figyelmet, ezért nagyon fontos, hogy kellően képzett mozgóképkultúra- és média-tanárok tanítsák meg erre a diákokat. A fiatalok egész életében jelen van a média, és évről évre nagyobb a hatása, ezért nagyon fontos lenne az önálló, tudatos és biztonságos használat elsajátítása. Érdeemes minél kisebb korban elkezdni a médiatudatosság megismertetését a gyerekekkel, tehát a szülőknek és az óvodapedagógusoknak is fontos lenne megismerkedniük a témával. A továbbiakban ismertetett kérdőívünk is ezt támasztja alá.

Az általunk elvégzett kérdőíves kutatás

A kérdőív célja, felépítése és mintavétel

Az elvégzett felmérés célja az volt, hogy általa tisztább képet kaphassunk a hazai médiaoktatás helyzetéről, továbbá hogy megtudjuk, azon belül a médiatudatosság oktatása mekkora szerepet kap. A minta felvétele hólabdamódszerrel történt, és 2018. 08. 01. és 2018. 08. 31. között zajlott. Többségében Budapesten, illetve annak környékén élő 18–25, valamint 26–35 év közti korosztályba tartozó, jelenleg is tanulmányokat folytató személyek töltötték ki. A válaszadóknak nem volt szükséges minden kérdésre választ adniuk, illetve bizonyos kérdéseknél egynél több válasz is megadhattak, a válaszok száma az egyes kérdéseknél ezért eltérő.

A kérdőív 49 kérdést tartalmazott és három főbb blokkból épült fel:

- Minta rétegzése blokk
- Szakmai blokk
- Megoldás blokk.

A minta rétegzése blokk célja az volt, hogy felmérjük a válaszadóinkkal kapcsolatos általános adatokat, különös tekintettel arra, hogy az iskolájukban van-e média tagozat.

A szakmai blokk célja az volt, hogy képet kapjunk arról, hogy a válaszadók mekkora része részesült vagy részesül jelenleg mozgóképkultúra- és médiaismeret-oktatásban, s ha igen, akkor hol. Célja volt továbbá a blokknak, hogy ha a válaszadóknak van iskoláskorú gyermeke, akkor az részesül vagy részesült-e korábban mozgóképkultúra- és médiaismeret-oktatásban, s ha igen, hol. Kíváncsiak voltunk továbbá arra, hogy használtak-e tankönyvet, s ha igen, melyet. Végül pedig kíváncsiak voltunk ebben a blokkban arra is, hogy az a médiaoktatás, amelyben válaszadóink részesültek, mire fókuszált a tanórák során. Megismertette-e a tanulókat a különböző médiumokkal, valamint amire a leginkább kíváncsiak voltunk, hogy kapott-e teret a tudatos médiahasználat oktatása.

A megoldás blokk célja az volt, hogy képet kapjunk arról, hogy a kérdőívünket kitöltők elégedettek-e a jelenlegi mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy oktatásával. Elegendő teret kap-e véleményük szerint ez a tantárgy a közoktatásban, szükséges-e az óraszám emelése. Meg kívántuk tudni azt, hogy a válaszadók mennyire tartják fontosnak, hogy ezt a tantárgyat képzett médiapedagógusok oktassák. Mindezekon túlmenően pedig fel szeretnénk volna mérni, hogy véleményük szerint mire kellene fókuszálnia a médiaoktatásnak, és miként lehetne azt hatékonyabbá tenni. Kíváncsiak voltunk végül arra, hogy ők mekkora teret szánának a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy oktatása során a tudatos médiahasználatnak.

A médiaoktatásra vonatkozó általános kérdések

A felmérés során kíváncsiak voltunk arra, hogy a válaszadók mekkora hányada részesül/részesült médiaoktatásban, továbbá hogy média tagozaton tanul-e vagy korábban azon tanult-e, valamint, hogy heti hány órában tanulja/tanulta ezt a tantárgyat, végezetül, hogy a hét melyik napján és mikor vannak/voltak a tanórái. Végül fel akartuk mérni, hogy a válaszadók mekkora része tervez érettségit tenni a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból. Ebben az egységben a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- Azok a válaszadók, akik részesülnek/részesültek médiaoktatásban, valószínűleg általános iskolában és gimnáziumban folytatnak/folytattak tanulmányokat, míg azok, akik szakközépiskolában vagy szakgimnáziumban folytatnak/folytattak tanulmányokat, nem, vagy csak alig részesülnek/részesültek médiaoktatásban.

- Azoknak a válaszadóknak, akik heti egy órában részesülnek/részesültek médiaoktatásban, inkább a hét második felében és főleg a délutáni órákban van/volt az órájuk. (A hét elejének a hétfő délelőttől szerda délelőttig tartó időszakot tekintettük, míg a hét második felének a szerda délutántól péntek délutánig tartó időszakot.)
- A média tagozaton tanulók száma alacsony a jelenleg még tanulmányokat folytató válaszadók, valamint a tanulmányokat folytató gyermekeik között.
- A válaszadók, valamint gyermekeik között valószínűleg alacsony azoknak a száma, akik mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból érettségit tettek vagy terveznek tenni.

Az általános iskola, valamint a gimnázium mindazoknál, akik részesültek mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásban, kiemelkedik. Az erre vonatkozó adatok az 1. táblázatban láthatók.

1. táblázat. Az iskolatípus, ahol a válaszadók, illetve a válaszadók gyermekei médiaoktatásban részesültek

Iskolatípus	Válaszadók	Válaszadók gyermekei
Általános iskola	123	6
Gimnázium	124	9
Egyéb	81	9

A válaszadók körében tehát azt a hipotézisünket, miszerint „Azok a kitöltők, akik részesülnek/részesültek médiaoktatásban, valószínűleg általános iskolában és gimnáziumban folytatnak/folytattak tanulmányokat, míg azok, akik szakközépiskolában vagy szakgimnáziumban folytatnak/folytattak tanulmányokat, nem, vagy csak alig részesülnek médiaoktatásban.”, igazoltnak tekinthetjük. A válaszadó szülők körében azonban ez csak részben igaz.

Mind az általános iskolában, mind a középiskolában azok, akik részesültek médiaoktatásban, túlnyomó többségében heti egy órában tanultak mozgóképkultúra és médiaismeretet. Az eredmények tükrében azt mondhatjuk, hogy az a hipotézisünk, melyben azt fogalmaztuk meg, hogy „Azok a kitöltők, akik részesülnek/részesültek médiaoktatásban, heti egy órában, valamint inkább a hét második felében és főleg a délutáni órákban részesülnek/részesültek médiaoktatásban.”, általános iskolában és középiskolában egyaránt igaznak bizonyult a válaszadóink körében. Mind a két iskolatípusban a heti egy mozgóképkultúra és médiaismeret óra dominál, nagyon ritka a heti két média óra, a több mint heti két óra pedig szinte alig jelenik meg a válaszok között. Az erre vonatkozó adatok az 2. táblázatban láthatók.

2. táblázat. A válaszadók, illetve a válaszadók gyermekei heti hány órában részesültek médiaoktatásban általános iskolában

Óraszám	Válaszadók (általános iskola)	Válaszadók gyermekei (általános iskola)	Válaszadók (középiskola)	Válaszadók gyermekei (középiskola)
Heti egy óra	152	9	142	9
Több mint heti egy óra	19	1	25	2

Azoknak a kitöltőknek a válaszaik szerint, akik emlékeztek, hogy ők vagy gyermekük mikor részesült médiaoktatásban, az órák döntő többségében a hét második felében voltak média óráik. Az erre vonatkozó adatok a 3. táblázatban láthatók.

3. táblázat. A válaszadók, illetve a válaszadók gyermekei a hét melyik napján és mikor részesültek mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásban

Időszak	Válaszadók (általános iskola)	Válaszadók gyermekei (általános iskola)	Válaszadók (középiskola)	Válaszadók gyermekei (középiskola)
Hétfő délelőtt	2	2	6	0
Hétfő délután	3	1	5	1
Kedd délelőtt	7	1	7	2
Kedd délután	7	1	6	0
Szerda délelőtt	10	3	8	1
Szerda délután	10	0	15	1
Csütörtök délelőtt	8	4	17	3
Csütörtök délután	10	0	16	1
Péntek délelőtt	15	3	14	2
Péntek délután	10	3	17	2

A média tagozatosok, valamint a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból érettségizők alacsony száma

A középiskolai médiaoktatás kapcsán kíváncsiak voltunk arra, hogy a válaszadók és a válaszadók iskoláskorú gyermekei közül hányan tanultak, illetve tanulnak jelenleg média tagozaton. Mind a két esetben csak a válaszadóknak kis része adta azt a választ, hogy vagy ő, vagy pedig gyermeke média tagozatos volt, vagy jelenleg is az. Az erre vonatkozó adatok a 4. láthatók.

4. táblázat. Azok a válaszadók, illetve gyermekeik, akik médiatagozatosok voltak vagy jelenleg is ott tanulnak

Médiatagozaton tanul/tanult	Válaszadók	Válaszadók gyermekei
Igen	8	4
Nem	216	27

Ennek fényében tehát azt mondhatjuk, hogy azt a hipotézisünket, mely szerint „A médiatagozaton tanulók száma alacsony a jelenleg még tanulmányokat folytató válaszadók, valamint a tanulmányokat folytató gyermekeik között.”, igazoltnak tekinthetjük. Arra vonatkozóan, hogy országos szinten hány médiatagozatos iskola van, nem találtunk adatot (az Oktatási Hivatal sem tudott adatot szolgáltatni), arra vonatkozóan azonban igen, hogy mely középiskolák folytatnak képzést a Művészet, közművelődés, kommunikáció szakmacsoportban. Az összesen 926 középiskolából 133 tartozik ebbe a csoportba, ezek közül pedig 50 Budapesten található. Bár ebből nem tudhatjuk meg, hogy pontosan hány médiatagozatos iskola van az országban, azoknak az alacsony számára véleményünk

szerint következtethetünk.³ A média tagozatosok számához hasonlóan alacsony volt azok száma is, akik érettségiztek vagy terveznek érettségizni mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból középiskolában. Az erre vonatkozó adatok az 5. táblázatban láthatók.

5. táblázat. A válaszadók, illetve a válaszadók gyermekei tettek vagy terveznek-e érettségizni mozgóképkultúra és médiaismeretből

Érettségizt tett/tervez tenni	Válaszadók	Válaszadók gyermekei
Igen	14	5
Nem	263	34

Azt a hipotézisünket tehát, mely szerint „A kitöltők, valamint az ő gyermekeik között valószínűleg alacsony azoknak a száma, akik mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból érettségizt tettek vagy terveznek tenni.”, igaznak bizonyult.

Az Oktatási Hivatal adatai szerint a 2018. május–júniusi érettségi során összesen 109 275-en tettek érettségi vizsgát, közülük 729-en mozgóképkultúra és médiaismeretből. Elmondhatjuk tehát, hogy az összes érettségizőnek csupán egy töredéke tett érettségi vizsgát ebből a tárgyból, a 729 érettségizőből 297-en – ez az összes ebből a tantárgyból érettségiző 40,1%-a – Budapesten tették le a vizsgát.⁴

A média tanórák fókusza

A kérdőív szakmai blokkjának második, nagyobb tematikus egységében arra voltunk kíváncsiak, hogy a mozgókép és médiaismeret órákon mire helyezik a hangsúlyt általános, illetve középiskolában. A tanórák során milyen arányban helyezik a hangsúlyt a tudatos médiahasználatra, továbbá hogy előfordul-e, hogy ezt a tantárgyat inkább más tanórák pótlására használják.

Ebben az egységben a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- A tanórákon a hangsúly valószínűleg a művészeti alkotásokon és azok értelmezésén, valamint az egyes médiumokon van. A médiatudatosság kevesebb teret kap az oktatás során.
- Nagy arányban fordul elő, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat olyanok tanítják, akiknek nincsen médiatanári végzettségük.
- Sűrűn előfordul, hogy más tanórák pótlására használják a médiaórákat.

A kapott válaszokból azt érzékeljük, hogy a mozgókép és médiaismeret órákon főleg az egyes művészeti alkotások értelmezésére, valamint a média történetének oktatására helyezik a hangsúlyt. A médiatudatosság az előzetesen elvártaknak megfelelően csak igen kis mértékben van jelen. Az erre vonatkozó adatok a 6. táblázatban láthatók.

³ A művészet, közművelődés, kommunikáció szakmacsoportban képzést folytató iskolák. https://dari.oktatas.hu/files/kozerdeku/szakkepzo_intezmenyek.xls Utolsó letöltés: 2018. 11. 30.

⁴ A mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból érettségizt tevők száma. https://www.ketszintu.hu/publicstat.php?stat=_2018_1&reszletes=1&eta_id=75 Utolsó letöltés: 2018. 11. 16.

6. táblázat. A médiaórák fókusza

A médiaórák fókusza	Válaszadók (általános iskola)	Válaszadók gyermekai (általános iskola)	Válaszadók (középiskola)	Válaszadók gyermekai (középiskola)
Művészeti alkotások értelmezése	54	5	73	6
Média történetének oktatása	27	3	23	0
Egyes médiumok	22	0	20	0
Médiatudatosság	2	2	6	4
Média veszélyei	0	1	3	1
Egyéb	20	3	12	4
Nem volt fókusza	59	11	52	4

Nem várt eredmény viszont, hogy az egyes médiumok oktatására sem helyeződik nagy hangsúly. Figyelemre méltó eredmény volt továbbá, hogy milyen nagy arányban választották a kérdőívet kitöltők azt, hogy a fókuszálás szempontjából az órák nem voltak strukturálva, valamint, hogy milyen kis hangsúly helyeződik a média veszélyeinek az oktatására. Összességében elmondhatjuk tehát, hogy azon hipotézisünk, mely szerint „A tanórákon a hangsúly valószínűleg a művészeti alkotásokon és azok értelmezésén, valamint az egyes médiumokon van. A médiatudatosság pedig kevesebb teret kap az oktatás során.”, válaszadóink körében részben bizonyult igaznak.

Milyen arányban tanítják szakos tanárok a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat?

Annak érdekében, hogy képet kaphassunk arról, hogy a kérdőívet kitöltőket, illetve azok gyermekeit szakos tanár tanította-e mozgóképkultúra és médiaismeretből, arra kértük a válaszadókat, hogy adják meg, melyik iskolatípusban tanította őket szakos tanár.

Mind a két esetben magasabb számban kaptuk azt a választ, hogy középiskolában szakos tanár tanította ezt a tárgyat. Ezt követően nem az általános iskola megnevezése következik, hanem az a válasz, hogy más végzettségű tanárok tanítják/tanították a mozgóképkultúra és médiaismeretet. Az általános iskolára vonatkozóan mind a két esetben a legkevesebb választ kaptuk. Az erre vonatkozó adatok a 7. táblázatban láthatók.

7. táblázat. Milyen arányban tartotta szakos tanár az órákat?

Szakos tanár tartotta az órákat	Válaszadók	Válaszadók gyermekai
Általános iskolában igen	39	5
Középiskolában igen	120	11
Más végzettségű tanár tartotta	77	8

Összegezve az eredményeket azt mondhatjuk, hogy azon hipotézisünket, mely szerint „Nagy arányban fordul elő, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat olyanok tanítják, akiknek nincsen médiatanári végzettségük.”, részben tekinthetjük csak

igazoltnak válaszadóink körében. Mert bár az a válasz, hogy más szakos tanárok tanították ezt a tantárgyat, elég magas számot ért el, mind a két esetben azt a választ kaptuk legmagasabb számban, hogy középiskolában szakos tanár tanította ezt a tárgyat

Használják-e más órák pótlására a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat?

A felmérés készítésekor azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy vajon használják-e más órák pótlására a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat, azt a hipotézist fogalmaztuk, hogy igen, valószínűleg sűrűn előfordul ilyen. Az eredmények fényében azonban mégis azt mondhatjuk, hogy azok a válaszadók, akik emlékeznek rá, azt a választ adták, hogy az a média óra, amelyen ők, illetve a gyermekük részt vett, ritkán lett felhasználva más órák pótlására. Mind a két esetben kimagasló az a válasz, hogy ilyen nem fordult elő, ha pedig mégis, akkor csupán néha. Az a hipotézisünk, mely szerint „Sűrűn előfordul, hogy más tanórák pótlására használják a médiaórákat.”, nem bizonyult igaznak. Az erre vonatkozó adatok a 8. táblázatban láthatók.

Nem várt eredmény viszont, hogy az egyes médiumok oktatására sem helyeződik nagy hangsúly. Figyelemre méltó eredmény volt továbbá, hogy milyen nagy arányban válaszolták a kérdőívet kitöltők azt, hogy a fókuszálás szempontjából az órák nem voltak strukturálva, valamint, hogy milyen kis hangsúly helyeződik a média veszélyeinek az oktatására. Összességében elmondhatjuk tehát, hogy azon hipotézisünk, mely szerint „A tanórákon a hangsúly valószínűleg a művészi alkotásokon és azok értelmezésén, valamint az egyes médiumokon van. A médiatudatosság pedig kevesebb teret kap az oktatás során.”, válaszadóink körében részben bizonyult igaznak.

8. táblázat. Használták-e más órák pótlására a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat?

Használták más órák pótlására	Válaszadók	Válaszadók gyermekei
Sűrű előfordult	16	1
Néha előfordult	49	2
Nem fordult elő	95	8
Nem emlékszik ilyesmire	73	8

Tankönyvhasználat mozgóképkultúra és médiaismeret órán

A szakmai blokk utolsó egységében az órai tankönyvhasználatról kívántunk képet kapni. A blokk három egysége közül ez a legrövidebb, itt ugyanis egyedül arra az egy kérdésre szerettünk volna választ kapni, hogy a médiaoktatás során milyen arányban használják tankönyveket. Feltételeztük ugyanis, hogy nem jellemző a tankönyvhasználat a tanórák során.

Hipotézisünket ezért a következőképpen fogalmaztuk meg:

- Mozgókép és médiaismeret órán csak nagyon kis arányban használnak tankönyvet. Ha használnak is, akkor a Hartai László és Muhi Klára által írt *Mozgókép és médiaismeret* című tankönyvet használják a legtöbben.

Kimagasló arányú volt az a válasz, hogy nem használtak tankönyvet mozgóképkultúra és médiaismeret órán. Azt mondhatjuk tehát, hogy azt a hipotézist, mely szerint „Mozgókép és médiaismeret órán csak nagyon kis arányban használnak tankönyvet. Ha használnak is, akkor a Hartai László és Muhi Klára által írt *Mozgókép és médiaismeret* című tankönyvet használják a legtöbben.”, a médiaoktatásban részesülő válaszadóink körében igazoltak tekinthetjük. Az erre vonatkozó adatok a 9. táblázatban láthatók.

9. táblázat. Órai tankönyvhasználat

A tanórán használt tankönyv	Válaszadók	Válaszadók gyermekei
Hartai–Muhi-féle tankönyv	10	2
Egyéb tankönyv	7	1
Nem emlékszik a címére	33	1
Nem használt	155	12
Nem emlékszik	10	2

A blokk eredményeinek összegzése

Összegezve a kérdőív ezen részét a következőket fogalmazhatjuk válaszadóinkkal kapcsolatosan. Az általános iskolában folytatott tanulmányaik során a kérdőívet kitöltők többsége részesült vagy jelenleg részesül valamiféle médiaoktatásban. Többnyire azonban csak heti egy órában és a hét második felében. Középiszkolában az óraszám és a tanóra héten belüli időpontjával kapcsolatban hasonló eredményeket kaptunk. Itt azonban az egyes iskolatípusok között már kiugró eltérések vannak. Azok többsége, akik gimnáziumban folytatják tanulmányaikat, részesül médiaoktatásban. Azok azonban, akik szakgimnáziumban vagy szakközépiszkolában folytatnak tanulmányokat, már csak nagyon kis mértékben. Rendkívül alacsony azok száma, akik heti kettő vagy annál magasabb óraszámban tanulnak mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat. Szintén elenyésző azok száma, akik középiszkolában média tagozaton tanulnak, továbbá azoké is, akik mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból érettségiztek vagy a jövőben terveznek érettségit tenni. A tanórák fókuszával kapcsolatban az tűnik ki az eredményekből, hogy a médiaoktatásban még mindig a művészetek, a médiatörténet és az egyes médiumok oktatása dominál, vagy pedig nincs strukturálva a tanóra. A médiatudatosságra csak igen kis hangsúly helyeződik, tankönyveket pedig csak ritkán használnak a tanórák során. Mind a tanórák strukturálatlanságát, mind a médiatudatosság alacsony szerepét a tanórák során, valamint a tankönyvhasználat hiányát fontos információnak tekintjük. Véleményünk szerint ezek az eredmények a hazai médiaoktatás vizsgálatának fontosságát jelzik, és egy későbbi, nagyobb szabású vizsgálat alapjait képezhetik. Biztató azonban az az eredmény, hogy főleg középiszkolában olyan pedagógusok oktatják ezt a tantárgyat, akiknek ez a végzett szakjuk, valamint az, hogy a média órákat csak ritkán használják más tanórák pótlására.

Lehetséges megoldások a felmerült problémákra

Kérdőívünk megoldás blokkjában a korábban feltett kérdésekre építve arra kívántunk választ kapni, hogy az általunk elért válaszadók miként látják a médiaoktatás szerepét, és mennyire tartanak fontosnak, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása nagyobb teret kapjon a közoktatásban. A blokk első öt kérdése a szakmai blokk által feltett kérdésekre reflektál, mégpedig úgy, hogy arra vár választ, hogy elegendőnek tartják-e a válaszadók a jelenleg médiaoktatásra fordított óraszámot, véleményük szerint heti hány órában lenne szükséges oktatni általános és középiskolában ezt a tantárgyat, fontosnak tartják-e, hogy ezt a tantárgyat képzett médiatanárok oktassák, továbbá hogy véleményük szerint mire kellene fókuszálnia a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásnak. A blokk utolsó kérdésében pedig arra igyekeztünk választ kapni, hogy a válaszadóink szerint mivel lehet hatékonyabbá tenni a médiaoktatást.

Ebben az egységben a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- A válaszadók szerint a közoktatásban a mozgókép és médiaismeret oktatására fordított óraszám valószínűleg nem elegendő.
- A válaszadók többsége valószínűleg a heti 2 és 4 közti óraszámot tartaná elegendőnek, mind az általános iskolában, mind a középiskolában.
- A válaszadók többsége valószínűleg fontosnak fogja tartani, hogy a mozgókép és médiaismeret tantárgyat képzett tanárok oktassák.
- A válaszadók többsége valószínűleg a médiatudatosságra vagy a média veszélyeire helyezné inkább a hangsúlyt.
- A válaszadók többsége szerint valószínűleg a médiatudatosság, valamint a média veszélyeinek megismerésével és oktatásával lehetne hatékonyabbá tenni a tantárgy oktatását.

Mind az általános, mind pedig a középiskola esetében többségben van azoknak a válaszoknak a száma, amelyek több mint heti egy órát tartanának szükségesnek, azonban az általános iskola esetében a legtöbb válasz, a középiskola esetében pedig a második legtöbb válasz a heti egy tanórára érkezett. Elmondhatjuk tehát, hogy válaszadóink a heti egy, illetve két tanórát tartanának ideálisnak a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatására. Az erre vonatkozó adatok a 10. és a 11. táblázatban láthatók.

Azok azonban, akik szakközépiskolában folytatnak tanulmányokat, már csak nagyon kis mértékben. Rendkívül alacsony azok száma, akik heti kettő vagy annál magasabb óraszámokban tanulnak mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat. Szintén elenyésző azok száma, akik középiskolában média tagozaton tanulnak, továbbá azoké is, akik mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyból érettségiztek vagy a jövőben terveznek érettségit tenni. A tanórák fókuszával kapcsolatosan az tűnik ki az eredményekből, hogy a médiaoktatásban még mindig a művészetek, a médiatörténet és az egyes médiumok oktatása dominál, vagy pedig nincs strukturálva a tanóra. A médiatudatosságra csak igen kis hangsúly helyeződik, tananyagokat pedig csak ritkán használnak a tanórák során.

10. táblázat. A válaszadók elegendőnek tartják-e a jelenlegi óraszámot

Elegendőnek tartja jelenlegi óraszámot	Válaszadók
Igen	125
Nem	156

11. táblázat. A válaszadók által ideálisnak tartott óraszám

Ideálisnak tartott óraszám	Válaszadók általános iskola esetén	Válaszadók középiskola esetén
Heti egy óra	127	96
Több mint heti egy óra	155	184

Azoknak a száma, akik nem tartják fontosnak, hogy képzett tanárok oktassák a tárgyat, vagy pedig nem tudják megítélni, hogy fontos-e ennek a tantárgynak a képzett médiatanárok általi oktatása, összességében is jóval alacsonyabb, mint azoké, akik inkább, vagy nagyon fontosnak tartják. Tehát igazoltnak tekinthetjük azt a hipotézisünket, mely szerint „A kitöltők többsége valószínűleg fontosnak fogja tartani, hogy a mozgókép és médiaismeret tantárgyat képzett tanárok oktassák.”. Az erre vonatkozó adatok a 12. táblázatban láthatók.

12. táblázat. A válaszadók mennyire tartják fontosnak, hogy képzett médiatanárok általi oktatást?

A szakos tanár általi oktatás	Válaszadók
Nagyon fontos	111
Inkább fontos	124
Nem olyan fontos	32
Egyáltalán nem fontos	11
Nem tudja megítélni	15

Érdekes volt megfigyelni, hogy azok a válaszok, amelyek a médiatudatosság és a média veszélyeire való fókuszálás fontosságát jelölték meg, korábban, amikor arra kérdeztünk rá, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy oktatása mire fókuszált, csak kis mértékben fordultak elő. Ez főleg a médiatudatosságra igaz. Hipotézisünket azonban, amelyben azt fogalmaztuk meg, hogy „A kitöltők többsége valószínűleg a médiatudatosságra vagy a média veszélyeire helyezné inkább a hangsúlyt.”, csak részben tekinthetjük igazoltnak, hiszen az egyes művészeti alkotások értelmezésének fontosságára érkezett a második legtöbb válasz, továbbá az egyes médiumok megismerésének fontosságára szintén nagyszámú válasz érkezett. Ennek ellenére is látszik, hogy válaszadóink véleménye szerint a magyar médiaoktatás nem azt a szerepet tölti be, amelyet ők a legfontosabbnak tartanának. A válaszadók itt egynél több lehetőséget is megjelölhettek, a válaszok száma összesen így lehet több mint 301. Az erre vonatkozó adatok a 13. táblázatban láthatók.

13. táblázat. A válaszadók mire helyeznék a médiaoktatás fókuszát?

A médiaórák szükséges fókusza	Válaszadók
Művészeti alkotások értelmezése	68
Média történetének oktatása	11
Médiatudatosság	159
Média veszélyeinek az oktatása	55
Az egyes médiumok oktatása	40

Az elemzés során kíváncsiak voltunk arra, hogy van-e eltérés azok között, akiket médiatanár tanított, illetve azok között, akiket nem. Tudni szerettük volna továbbá, hogy a válaszadók mennyiben látják eltérően a szakos tanár fontosságát, milyen óraszámot tartának fontosnak, illetve véleményük szerint mire kellene helyezni a hangsúlyt a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása során. Figyelemre méltó eredmény volt, hogy azok között, akiket médiatanár tanított, többségben vannak azok, akik elegendőnek tekintik a mozgóképkultúra és médiaismeretre fordított jelenlegi óraszámot, vagyis többségük kevesli az óraszámot. Hasonlóan meglepő eredmény az is, hogy azok között, akiket szakos tanár tanított, általános iskola esetében többen tartanak ideálisnak a több mint heti egy órát a heti egy óránál, azonban mindössze 2 válasszal. Azoknál, akiket nem szakos tanár tanított, ez az eltérés sokkal nagyobb. Náluk sokkal jobban kiemelkednek azok, akik több mint heti egy órát tartanak ideálisnak. A középiskolai óraszámokkal kapcsolatosan mind a két csoport hasonló válaszokat adott. Mind a két csoportnál jóval többen tartanak ideálisnak a több, mint heti egy órát. A szakos médiatanár fontosságának kérdésében hasonlóan egyetért a két csoport, vagyis egyaránt fontosnak tartják, hogy szakos tanár oktassa a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy azoknál, akiknek szakos tanár tanította a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat, jóval nagyobb az eltérés, mint azoknál, akiknek nem szakos tanár tanította. Fontosnak tartják azt is, hogy a tudatos médiahasználatra legyen helyezve a hangsúly a tanórák során. Egyik csoportnál sem találtunk azonban markáns eltérést azok között, akik a tudatos médiahasználatra helyeznék a hangsúlyt, valamint azok között, akik valami másra, továbbá mind a két csoportban megjelennek azok, akik a médiatudatosság mellett másra is helyeznék a hangsúlyt. Az erre vonatkozó adatok a 14. táblázatban láthatók.

14. táblázat. Azok eredményeinek összehasonlítása, akiket szakos tanár tanított, illetve akiket nem

	Válaszadók (szakos tanár tanította)	Válaszadók (nem szakos tanár tanította)
Elegendőnek tartja a jelenlegi óraszámot:	72	28
Nem tartja elegendőnek a jelenlegi óraszámot:	63	48
Általános iskolában heti egy órát tart szükségesnek:	65	29
Általános iskolában több mint heti egy órát tart szükségesnek:	67	45
Középiskolában heti egy órát tart szükségesnek:	50	24
Középiskolában több mint heti egy órát tart szükségesnek:	82	49
Fontosnak tartja a szakos tanár általi oktatást:	115	53
Nem tartja fontosnak a szakos tanár általi oktatást:	14	21
A médiatudatosságra helyezné a hangsúlyt:	67	37
Nem a médiatudatosságra helyezné a hangsúlyt:	57	30
A médiatudatosság mellett másra is helyezné a hangsúlyt:	10	7

Az eredmények tükrében a válaszadók inkább azt tartanák fontosnak, hogy a mozgókép-kultúra- és médiaismeret-oktatás a diákokat a tudatos médiahasználatra tanítsa meg, aminek köszönhetően lehetőségük nyílna megismerni az őket mindenhol körülvevő média világát, a veszélyeit és a tudatos viszonyulást.

Kérdőívünk utolsó kérdése a következőképpen hangzott: „Ön szerint hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a mozgókép-kultúra- és médiaismeret-oktatást?” Kilenc olyan lehetőséget vázoltunk fel, amellyel a magyar médiaoktatást hatékonyabbá lehetne tenni, ezek közül a kérdőívet kitöltők egyszerre többet is megjelölhettek. A válaszadók fontosnak tartanák, hogy a médiaoktatás végig jelen legyen egy diák életében, az általános iskola kezdetétől egészen a középiskola végéig, és megismertesse őt a média világával, annak veszélyeivel és használati módjával, valamint a különböző művészeti alkotásokkal is. A filmek és egyéb hasonló alkotások médiaóra keretében történő megtekintését és elemzését tehát nem tartják elvetendőnek a válaszadók, pusztán annak jelenlegi arányával nem értenek egyet. A válaszadók szerint szintén hatékonyabbá lehetne tenni a médiaoktatást azzal, ha a diákok különböző tematikus napok keretében tanulnának a médiáról, valamint, ha a tanárral közösen dönthetnék el, mire is helyezték a hangsúlyt a tanórák során. Többen azt is megfelelő megoldásnak tartanák, ha a médiaoktatás jobban integrálva lenne más tantárgyakba. Érdekes módon azonban a különböző médiatartalmak gyártását nem tartják annyira fontosnak a válaszadók, mint a többi felsorolt lehetőséget. Kiemelkedett az a két lehetőség, mely szerint az tenné hatékonyabbá a médiaoktatást, ha a médiatudatosságra, valamint a média veszélyeire fektetnének nagyobb hangsúlyt. Mindezek fényében azt mondhatjuk, hogy eredményeink tükrében azon hipotézisünket, hogy „A kitöltők többsége szerint valószínűleg a médiatudatosság, valamint a média veszélyeinek megismerésével és oktatásával lehetne hatékonyabbá tenni a tantárgy oktatását.”, igazoltnak tekinthetjük. Az erre vonatkozó adatok a 15. táblázatban láthatók.

15. táblázat. A válaszadók szerint hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a médiaoktatást

A médiaoktatás hatékonyabbá tételének módja	Válaszadók
Az általános iskola alsó tagozattól kezdődően egészen a középiskola végéig történő folyamatos oktatással.	79
Ha nagyobb hangsúly fektetnének az egyes művészeti alkotások értelmezésére (fotó, film stb.).	72
Ha nagyobb hangsúly fektetnének a média veszélyeire és ezek elkerülésére.	122
Ha nagyobb hangsúly fektetnének a tudatos médiahasználatra.	175
Ha nagyobb hangsúly fektetnének az egyes médiumok megismerésére (sajtó, tv, rádió, közösségi médiumok).	84
Ha nagyobb hangsúlyt fektetnének a tartalomgyártásra (kisfilmek, közösségi oldalak létrehozása, YouTube-csatorna létrehozása stb.).	67
Ha a tanulók különböző tematikus napokon/heteken jobban megismerkedhetnének a média világával.	95
Ha a tanulók a tanárral közösen dönthetnék el, hogy mire legyen helyezve a hangsúly mozgókép és médiaismeret órán.	81
Ha jobban integrálnánk a médiaoktatást más tantárgyakba.	85

A blokk eredményeinek összegzése

Az eredményeket összegezve láthatjuk, hogy a kérdőív válaszadói szerint nagyobb szerepet kellene kapnia a mozgóképkultúra és médiaoktatásnak a hazai közoktatásban, mint amekkorát jelenleg kap. Többnyire keveslik a médiaoktatásra fordított jelenlegi óraszámot, és indokoltnak tartanák, hogy ne csak heti egy tanóraban, hanem kettőben vagy többen oktassák ezt a tantárgyat. Bár ki kell emelnünk, hogy jelentős számban vannak jelen azok is, akik elegendőnek tartják a heti egy óras óraszámot. A válaszadók nagy többsége azonban fontosnak tartja, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyat képzett médiatanárok oktassák. Fókusz tekintetében kiemelkedően fontosnak tartanák, hogy a tudatos médiahasználatra helyeződjön a hangsúly. Emellett azonban nagyobb szerepet szánának annak, hogy a tanulók megismerkedjenek a média veszélyeivel, és az egyes médiumok, valamint a különböző művészeti alkotások elemzésének is az oktatás során. Fontosnak tartanák továbbá a médiának más tantárgyakba való jobb integrálását is.

Konklúzió

Jelen munkánkat azzal a feltevéssel indítottuk, hogy a médiaoktatás a hazai közoktatásban a többi oktatott tantárgyhoz képest másodrendű szerepet tölt be. Oktatását nem képzett médiatanárok végzik, ezáltal a rendelkezésre álló szűkös órakeretet sem használják ki megfelelően. A hangsúly többnyire a művészeti alkotások megismerésére és értelmezésére helyeződik. A tudatos médiahasználat nem kap teret az oktatás során. A rendelkezésre álló irodalom feldolgozásából kitűnt, hogy azok, akik minket megelőzően ezzel a kérdéssel a *Médiatudatosság az oktatásban* konferencia keretében foglalkoztak, megfogalmazták azt a gondolatot, hogy szükséges lenne a médiatudatosságra nagyobb hangsúlyt helyezni az oktatás során. A kérdőív kiértékelése során pedig láthattuk, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy oktatása a válaszadók tanulmányai során nem kap, illetve nem kapott elegendő figyelmet és hangsúlyt.

Összegezve, a szakirodalomban foglaltak és a kérdőív eredményei alátámasztani látszanak dolgozatunk azon felvetését, miszerint igenis szükség van olyan képzett médiapedagógusokra, akik megfelelő mértékben képesek a tanórák keretein belül a tudatos médiahasználatra oktatni a diákokat. Ez az a tárgy, amely lehetőséget biztosít arra, hogy a diákok átfogó ismereteket szerezzenek a különböző médiumokról, a média világáról, veszélyeiről, valamint az ezekhez való tudatos viszonyulásról. Gyakorlati készségeket biztosít a különböző médiatartalmak gyártásához, amelyek szintén elengedhetetlenek a készségszintű használathoz, melyet a Nemzeti alaptanterv egyéb tantárgyak keretében adottnak vesz, illetve szükséges a diákok későbbi tanulmányaihoz.

Irodalom

- 31/1994. (III. 12.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv Tantervi alapelveinek kiadásáról, *Művelődési Közlöny*, 38(11), 737–766.
- 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, *Magyar Közlöny*, 147, 11367–11470.
- 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet módosításáról, *Oktatási Közlöny*, 51(27), 2961–3117.
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, *Oktatási és Kulturális Közlöny*, 4(14), 2088–2301.
- Ábel Péter (1971). *Új Filmlexikon*. 1. kötet. Budapest: Akadémia Kiadó.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Guld Ádám & Dr. Maksa Gyula (2013). *A fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata – tanulmány*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Hartai László (2018). A gomb és a kabát, avagy a mozgókép- és médiaoktatás alaptantervi szabályozása. *Apertúra*, ősz. <http://uj.apertura.hu/2018/osz/hartai-a-gomb-es-a-kabat-avagy-a-mozgokep-es-media-oktatas-alaptantervi-szabalyozasa/?fbclid=IwAR34Figm8Y93dm dPXgg uqs4 WYT4sacyPN0gf-C3E-q2nBR7g3QuwURdh1zg> Utolsó letöltés: 2020. 01. 13.
- Kovács István Vilmos (2014). A lisszaboni folyamat és az oktatás. *Új Pedagógiai Szemle*, július–augusztus, 153–174.
- Nagy Ádám (2016, szerk.). *Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016*. Budapest: Excenter Kutatóközpont.
- Pálfi Erika (2013, szerk.). *Médiatudatosság az oktatásban. Konferenciakötet*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.

Absztrakt

A média folyamatosan jelen van az életünkben, használjuk a munkához, a szórakozásban, az oktatásban, az élet minden területén. Tudatosan használjuk? Vajon minden korosztály tudatosan használja? Az iskolában megtanítták a tudatos médiahasználatot a diákoknak? Egyáltalán mit értünk ma hazánkban médiaoktatáson? Ezek a kérdések adták munkánk kiindulópontját. A dolgozat két nagyobb tematikus egységre oszlik. Az első egységben a Nemzeti Alaptanterv médiaoktatásra vonatkozó részének rövid tárgyalása után következik az a rész, amelyben a médiatudatosság tárgykörét, a hazai médiaoktatás helyzetét, valamint a fiatalok médiahasználati szokásait vizsgáltuk meg. A második tematikus egységben egy általunk elvégzett kérdőíves felmérés eredményeit taglaltuk, és próbáltunk azokból releváns következtetéseket levonni. Bár nem volt lehetőségünk reprezentatív felmérés elvégzésére, ennek ellenére úgy gondoljuk, hogy ez a vizsgálat így is értékes eredményekkel szolgált. Kérdőívünket 301 válaszadó töltötte ki. Meglepő volt tapasztalni, hogy a médiaórák milyen nagy arányban zajlanak fókuszátlanul. Ezen túlmenően meglepő eredmény volt még, hogy milyen kevésbé frekvenciált a tudatos médiahasználat oktatása, annak ellenére, hogy a 2012-es, jelenleg is érvényben lévő Nemzeti alaptanterv nagy hangsúlyt helyez a médiatudatosság oktatására. Ezzel összhangban a kérdőívünket kitöltő válaszadók többsége is azt gondolja, hogy a médiaoktatásra igenis szükség van, valamint közel 50%-uk azt a választ adta, hogy a tudatos médiahasználatra kellene helyezni a hangsúlyt az oktatás során.